

Лекція № 1.

Політична іміджологія як наука.

З часу утворення незалежних держав можна вести відрахунок політичної іміджології нової формації. До цього іміджологія як наука і сукупність методичних прийомів офіційно не існувала. Зате відображалась у вигляді конфіденційних матеріалів у відділах Комітету державної безпеки, Політичного бюро Центрального комітету Комуністичної партії Радянського Союзу, організаційного відділу ЦК КПУ, приватно практикуючих суспільних діячів партійних та профспілкових організацій.

Сьогодні політична іміджологія займається вирішенням значного кола завдань, переслідуючи при цьому основну мету – створення продуктивного й ефективного іміджу політичного об'єкта.

Сьогодні політична іміджологія, як зазначає О.М. Холод, має невеликий, але цінний досвід розвитку і руйнування іміджу країн, політичних рухів, партій, фракцій і лідерів. Серед відомих сьогодні в Україні досліджень з політичної іміджології, що так чи інакше стосуються її питань і проблем, варто назвати роботи: Г.Г. Почепцова, Р.М. Блакер, У.Н. Волошинова, Б.А. Грушина, Є. Канетті, Ш.А. Надірішвілі, О.М. Холода, Л.А. Кулішова, І.Г. Оніщенко, Є.С. Оридороги, А.А. Романова, В.І. Татенко та інших.

♦ **Особливості і складові політичної іміджології**

До особливостей політичної іміджології належать такі:

По-перше, політична іміджологія вирішує усі наявні в її розпорядженні результати і досягнення прямих (психологія, політологія, соціологія, психолінгвістика, історія, етика, семіотика) і «непрямих» сфер людської діяльності (етнографія, культурологія, математика, фізика, хімія, країнознавство, літературознавство, конфліктологія, соціолінгвістика та ін.).

По-друге, політична іміджологія ґрунтується як на вивченні стереотипів поведінки, так і вмщує в собі результати проведених досліджень, нових тенденцій у діяльності політиків, політичних рухів, партій, фракцій, державних органів і їх виконавців.

По-третьє, політична іміджологія розвивається інтенсивніше від усіх інших прикладних розділів іміджології, що спричиняє порівняно більшу кількість неточностей і помилок.

Структура політичної іміджології може включати в себе такі складові [25]:

- *Загальнонаціональна іміджологія* вивчає особливості створення і підтримки іміджу окремої країни політичних союзів (НАТО, ПАСІ, ОБСЄ, СНД і ін.), партій (Християнсько-демократична партія, Соціал-демократична партія, Компартія тощо), суспільно-політичних рухів світового масштабу (Червоний Хрест, Міжнародна амністія і т.д.).

- *Державна іміджологія* – вивчає проблеми й особливості іміджування всередині окремих держав, іміджування урядів і президентських команд, парламенту, міністерств і відомств, що здійснюють визначений вплив на

політичні події в країні, іміджування політичних партій і суспільних рухів, іміджування вищих політичних і державних зборів в країні тощо.

• *Особистісна іміджологія* – створення і утримання на належному рівні іміджу президентів, віце-прем'єр-міністрів, лідерів політичних організацій і партій країн, лідерів опозицій, іміджу депутатів вищих державних зборів (Верховної Ради України, Державної Думи Росії, Державного сейму Польщі тощо).

◆ **Загальнонаціональна іміджологія**

На формування іміджу країни, як вважає Г. Почепцов, впливають кілька факторів. *Перший фактор* – якість міжнародних комунікацій. Розвинені зовнішньоекономічні відносини повинні супроводжуватись інтенсивними міжнародними комунікаціями. Другий *фактор* – інтенсивний і всебічний аналіз міжнародної інформації. У сучасному світі немає міжнародної стратегії і тактики, є – менеджмент зовнішньоекономічної діяльності. Україна сьогодні ще не знаходиться на рівні передових країн. Це – її імідж, її міжнародні комунікації та недостатній аналіз і врахування міжнародної інформації. Самими негативними факторами, що вплинули на авторитет країни на міжнародній арені, стали не тільки часті хвилювання народу та страйки шахтарів і вчителів, а й криза влади, підкреслює Г. Почепцов.

Здавалося б, незалежність, яка виборена Україною безкровно, мала багато чого змінити в житті і свідомості українців, однак, чи може вона побороти передусім в собі колоніалізм – це не лише соціальні структури, інститути, а певний спосіб мислення. Вікова колоніальна залежність, майже тисячолітній поділ України, її народу між різними державами (Золотою Ордою і Туреччиною, Литвою і Угорщиною, Австрією, Росією і Польщею, а потім – СРСР), вплинула на свідомість нашого народу.

Власне, пасіонарна ідея української нації – ідея абсолютної незалежності особи, часто призводила до загибелі національної держави. Так званий «болохівський синдром» (прагнення забезпечити свої соціальні права за рахунок національно-державної єдності) призвів до втрати державності. Після Богдана Хмельницького страх перед закріпаченням кинув українські маси в обійми північних сусідів. Страх у 1917 р. перед невідомістю послабив опір московському більшовизму. Риса української ментальності, де воля і демократія ставились на перше місце, вела до руйнування державності.

Україна час від часу була генетичним матеріалом для хижих і дужих сусідів – Потоцькі, Жолкевські, Вишневецькі – для Польща, Гоголь, Достоевський, Чайковський, Чехов, Солженіцин – для Росії. Відповідно складався імідж нації зазначає С.М. Скиба, як нації зрадників своєї Вітчизни.

Модерною формою народовбивства або специфічною формою більшовицького геноциду, опертого на цілу низку так званих проміжних і допоміжних видів фізичного терору, стало нищення правлячою партією українського народу в 1921-1922 рр. та 1932–1933 рр. Зазначена планово-організаційна акція була спрямована на виснаження, обезсилення та фізичне знищення нації з метою зробити її неспроможною боротись за своє

незалежне існування. Лише в 1932–1933 рр. від голодомору за підрахунками фахівців померло до 9 млн. українців. Якщо в селах українські сім'ї не виконували план по хлібоздачі, рішенням Політбюро ЦК КПб вони виселялись до Сибіру чи на північ, а замість виселених і померлих теж планово заселялись переселенці з Росії і Білорусі.

Відтак особистість знов як така опинялася в чужій державі і здобувала собі визнання лише шляхом зради мови, культури, нації, втрати етнонаціональних ознак.

Наслідком колоніального етапу історії України, крім таких очевидних, як геноцид і тотальне винищення культури, продовжує С.М. Скиба, стали:

^ ізоляція від зовнішнього світу, постійне переконування в меншій вартості української культури порівняно з панівною російською (Т.Г.Шевченко – український О.С.Пушкін);

^ формування відчуття самозневаги і самоненависті, особливо серед чоловічого населення, як наслідок політичної недолугості й нестерпного сорому за угоди;

^ своєрідний мазохізм українців, коли обожаються вороги українського народу (Петро Перший, цариця Катерина, Сталін іт. д.).

До причин, що заважають формуванню національної свідомості, підвищенню загальнонаціонального іміджу відносяться: бажання економічної вигоди, етнічно-культурне ототожнення, негативний вплив закордонних ЗМІ, релігійне непогодження, традиції до замін і компенсацій, невміння «розкручувати» своїх тощо. Розглянемо їх докладніше.

Бажання економічної вигоди. Сьогодні, за перших невдач в економіці, існує певна категорія людей, яка складає базу для проросійських угруповань. Боротьба за їх свідомість майже безнадійна, бо це, як зазначав український геній Т.Г. Шевченко, ті, у кого «за шмат гнилої ковбаси хоч матір попроси, то віддадуть».

Етнічно-культурне ототожнення. У свідомості певної групи людей вареники, сало, гречаники, галушки, шаровари, намисто займають чільне місце. При спробах творення держави вони можуть вдовольнитися і тим, щоб їх не чіпали. Вирішальним фактором для них залишається помешкання місцевість, регіон. Такі люди навряд чи будуватимуть основу держави.

Негативний вплив закордонних ЗМІ. Громадську думку, свідомість окремої людини значною мірою формують мас-медіа. На одну українську книжку реалізується десяток російських, московські телеканали контролюють всю територію України, «Останкіно» відвертим українофобством сприяє росту національної свідомості, водночас, демонструючи свої переваги і приниження молодшого брата.

Релігійне непогодження. У східних регіонах країни, активно діє російська православна церква, яка не сприяє ні формуванню національної свідомості, ні єдності самого українського народу.

Недостатнє впровадження мови. Однією з найголовніших проблем у розбудові іміджу українства є проблема визначення української ідентичності.

В ряді українських шкіл та в інших навчальних закладах викладачі, ледве закінчивши уроки українською мовою, одразу ж переходять на російську.

Слід приділяти більшу увагу вивченню української мови і утвердженню її особливого місця як державної мови не лише в стінах школи, а й у суспільному, громадському і політичному житті країни. Бездоганне володіння мовою, багатий мовний потенціал сприяють розвитку людини, розширенню її кругозору. Не може бути насправді свідомого громадянина без засвоєння ним глибоких знань з історії рідного народу, яка є по суті історією боротьби за незалежність, за національне виокремлення.

Тенденція до замін і компенсації. Той, хто був принижений, починає обожнюватися. Цінності комунізму змінюються віруваннями та ідолами минулого докомуністичного. З'явилася навіть схильність компенсувати колишній стан приниження шляхом некритичного наголошення на національних коренях. *Неправильна постановка питання відродження.* Спроби відродити середньовічне лицарство – козацтво поки що залишається дивацтвом, яке не має таких спотворених як у Росії форм – найманства.

Невміння промоувати своїх представників. Навіть кумири сьогоденної молоді створені західними мас-медіа. Необхідні безкомпромісні державна воля і відповідні інституції творення власного іміджу українства.

Невизначеність концепції розвитку, економічне відставання. Україна до цього часу кидається з одного боку в інший.

Постіндустріальний, значною мірою американізований світ не любить і не помічає аутсайдерів. Він визнає лише лідерів: міцних, дужих, з орлиним поглядом і чарівною посмішкою білосніжних зубів. Хочеш бути серед лідерів - маєш накачати м'язи і розправити плечі, самовдоволено посміхнутися і прямувати вперед, працюючи ліктями, здобуваючи собі краще місце серед кращих. Кволості, невпевненості, спогляданню зусибіч, примарній надії на допомогу – немає сьогодні місця у цивілізованому світі. Ніхто не поважає тих, хто ходить у ярмі або плазує перед чужинцями. Недарма народний герой Польщі Костюшко стверджував: «...*Народ, який не керує сам собою, не є народом*».

◆ Державна іміджологія

Україна відзначила чотирнадцятий рік свого існування як незалежна, суверенна і самостійна держава. І цей рік став для Української держави та її народу чи не найскладнішим випробуванням на громадянську і національну зрілість, на готовність захистити свою честь і гідність, майбутнє своїх дітей та внуків, бо збігся з важливою політичною подією – виборами Президента України, що відбувалися в умовах жорсткої, безкомпромісної боротьби чинної влади за збереження створеного нею режиму проти демократичних сил, що прагнули реформ як в політиці, так і в економіці, дотримання прав людини і політичних свобод у всіх сферах суспільного життя.

Брутальне втручання влади у хід президентських виборів, намагання за будь-яку ціну просунути свого кандидата, масові фальсифікації результатів виборів та нехтування думкою більшості українських виборців зумовило

вихід на Майдан Незалежності сотень тисяч громадян столиці і всієї України та початок акції громадянської непокори, що переросла в Помаранчеву революцію. Цей мирний спонтанний виступ українського народу на захист своєї гідності і своїх прав привів до того, що про Україну заговорив весь світ, чітко побачивши, що це не Росія і, тим більше, не її провінція, а самостійна держава волелюбного і рішучого народу, який сміливо піднявся на захист своєї незалежності, свого суверенітету, своєї свободи.

На думку посла Французької Республіки в Україні Філіппа де Сюремена, яку він висловив на конференції «Україна на початку нової епохи», що відбулася в Києві: *«Україна здивувала світ і зробила це позитивним чином. Вона не тільки змінилася сама, а й змінила Європу, І тепер Європа має пристосуватися до нової ситуації»*.

Сьогодні ще свіжі спогади про те, що соборність України, її імідж як єдиної цілісної держави було піддано серйозним випробуванням. Частина українців, особливо на Сході і Півдні країни, помилялась, поставивши попереду принципу цілісності результат виборів президента – досить значне й принципове протистояння суспільних і політичних сил.

Але, політики, якими б вони видатними не були, приходять і відходять, а Україна та її народ залишаються.

Хочеться вірити, що цього разу пощастило не просто відстояти єдину державу, а ще зміцнити її єдність. Із нелегких випробувань, викликаних суспільно-політичними подіями в листопаді – грудні 2004 року, Україна вийшла ще монолітнішою, хоча борозна, прокладена за підсумками трираундових виборів Президента України на двокольоровій карті країни, ще певний час буде залишатись у пам'яті народу.

Не можна стверджувати єдність думок населення на Сході і Заході країни – кожна сторона має свої плюси і мінуси, але в єдиній країні не може бути тих, хто виграв, і тих, хто програв. Кожна сторона по-своєму впливає і буде впливати на подальшу долю країни, яка має залишатися соборною, спільним домом для кожного українця.

Передвиборна боротьба, риторика – одне, а реальне життя населення, коли, наприклад, батьки і діти мешкають в різних регіонах країни – це зовсім інше. І нашим потомкам, де б вони не проживали, слід будувати імідж країни – як єдиної соборної держави.

• Проблеми іміджбілдингу

За справедливим зауваженням багатьох дослідників іміджбілдингу України (Почепцов, Мойсеєв, Скиба, Холод), не менш «вагомим» фактором, що руйнував державний імідж України, був фактор нестабільності відносин з Росією. Тут варто згадати проблему Чорнобиля, проблему Чорноморського флоту, проблему Криму, проблему острова Тузла. До параметрів, що створили негативний імідж України, можна додати:

- політичний тероризм (убивство Гетьмана, Щербаня);
- промахи військових (наслідки авіашоу у Скнилові, трагедія з екіпажем літака над Чорним морем);
- нестабільність якісного і кількісного складу фракцій у Верховній Раді

(боротьба за парламентську більшість);

- корумпованість політиків і працівників правоохоронної сфери.

Все це зумовлювало відсутність системи реального захисту офіційно декларованих прав людини з боку політичних інститутів; ігнорування прав і свобод особи; практичну підконтрольність судової гілки влади посткомуністичній «олігархії».

Незалежність України, її визволення – це не просто подія на майдані Незалежності під час останніх виборів, а процес. Але якщо процес буде йти повільно, то все здорове приречене на загибель.